

Grėsmingos povandeninės srovės ardo Centro ir Rytų Europos stabilumą Baltijos kraštų raidos skandinaviškas variantas

Dr. Stasys Bačkaitis, P.E, CPSM

Central and Eastern European Coalition Tarybos narys
Amerikos lietuvių tarybos (ALT) atstovas Vašingtone

Galingos povandeninės srovės jau kurį laiką bando suardyti politinį ir socialinį Centrinės ir Rytų Europos (CRE) valstybių stabilumą ir sukelti gyventojų nepasitikėjimą savo šalių vyriausybėmis ir Europos Sąjunga (ES). Ši banga, daugiausia kurstoma Rusijos, sėja ardomasias sėklas kaip būdą sukelti politinį, ekonominį, energetinį bei etninį nepasitenkinimą, atgauti įtaką ir susigrąžinti kontrolę prarastose buvusios SSRS teritorijose.

Tačiau istorija nebūtinai turi pasikartoti, teigia Vakarų šalių mokslininkai, politiniai analitikai ir užsienio reikalų žinovai. Praėjusių poros metų laikotarpiu įvykusiose keliose konferencijose jie aptarė tokio ardomojo pavojaus galimybes, bet taip pat pastebėjo, jog CRE kraštai ne tikrai palaiko aukštą integracijos įsibėgėjimo laipsnį ES struktūrose bei supranta regioninių prioritetų ir iniciatyvų svarbą, bet taip pat mato reikalą atkreipti dėmesį į pavojus ir potencialias grėsmes, kol jos dar netapo problemomis. Tačiau ES ištikus giliai ekonominei krizei, ir tarp CRE kraštų radosi nesutarimų dėl supratimo apie išorinę grąsą ir saugumą, integravimąsi į Euro zoną, reliatyvią svarbą ES viduje, o taip pat atgijusių iki šiol užslopintų, istorinių ir politinių susipriešinimų tarp kai kurių šalių. Be to, atsigaunanti Rusija ir jos agresyvi politinė retorika bei kariniai pasiruošimai kelia CRE regione ir ypač Baltijos valstybėse nerimą. Ši apžvalga iškelia svarbesnes šiose konferencijose svarstytas problemas, ir aptaria alternatyvas, kurios galėtų vesti prie naujų bei efektyvesnių gynybinių struktūrų susiformavimo.

Konferencijos

2012 rugsėjo 20 d. Vašingtone įvyko svarbus Europos analizės centro (Center for European Analysis, CEPA) forumas JAV tolimesnei strategijai ir vaidmeniui Centro ir Rytų Europoje aptarti. Tarp paskaitininkų ir kviestų komentatorių dalyvavo daug JAV užsienio reikalų ir gynybos ministerijų viceministrų (under secretaries), keliolika JAV „Think Tank“ prezidentų, JAV Užsienio reikalų tarybos (FRC) atstovai, Čekijos užsienio reikalų ministras, Lenkijos, Vengrijos, Slovakijos, Kroatijos, Slovėnijos, Rumunijos užsienio reikalų ministerijų departamentų vadovai bei daugelis ambasadorių. Šis forumas buvo tarsi Vašingtone esančio Atlantic Council 2011 m. rugsėjį surengtos konferencijos „Transatlantinių santykių“ klausimu, ypatingai pabrėžusios Baltijos ir Skandinavijos kraštų bloko įgyvendinimą ir jo naudą Baltijos valstybių ateičiai, tęsinys. Panašiu klausimu šių metų spalio 9 d. Vilniaus universitete buvo surengta kita tarptautinė konferencija, kurioje buvo aptarta Šiaurės (Skandinavijos) ir Baltijos kraštų integracija (NB8) bendros gynybos klausimu. Šioje studijoje aptariamos gvildentos temos, liečiančios Rusijos grėsmę Baltijos kraštams ir ypatingai Lietuvai, o taip pat ir Baltijos kraštų saugumo sustiprinimo galimybes.

Įvaizdžio pokyčiai Europoje

Besitęsianti Europos ekonomine krizė ir grėsmė euro, kaip bendros valiutos, išlikimui, drebina Europos integracijos projekto pamatus, įtakoja santykius tarp Europos Sąjungos (ES) narių ir bendrų siekių galimybes bei žymiai veikia Centro ir Rytų Europos (CRE) šalių padėtį ir ateities perspektyvas. Stebėtina, bet šie pokyčiai taip pat gali pakeisti CRE regiono simbolinį suvokimą Europos geografijoje, ypatingai iš Vakarų Europos perspektyvos. Tuo pačiu ekonominė krizė išryškino tarp atskirų CRE valstybių politinius ir ekonominius skirtumus, kenkiančius regiono bendradarbiavimo potencialui. Ekonominė krizė taip pat žymiai sumažino Briuselio

propaguojamas ES tarptautines ambicijas ir tuo pačiu sumenkino kai kurių didžiųjų CRE valstybių savanaudiškus siekius. Taip CRE valstybių politika darosi labiau subalansuota.

Konferencija Vilniuje. 15min.lt nuotr.

Vienas iš svarbiausių pokyčių ES skolų ir ekonominės krizės akivaizdoje yra tai, jog pirmą kartą per daugiau nei šešis dešimtmečius CRE ir taip pat Baltijos regionas nebėra suvokiami kaip nestabilumo ir neefektyvumo simboliai ir todėl jau neregimi kaip pagrindiniai grėsmės "civilizuotos Europos Bendrijos pagrindų" šaltiniai. Regionas buvo nustelbtas Pietų Europos periferinių šalių braškančios ekonomikos, ūkio nuosmukio, didelių socialinių neramumų bei nesugebėjimo susitvarkyti su finansinėmis problemomis.

Mūsų nuostabai kai kurios naujosios ES narės, kaip Lenkija ir ypač Baltijos šalys, staiga išnirio kaip pavyzdiniai darbuojantys, drausmingos ir stabilios Šiaurės Europos narės. Bent kol kas toks simboliškas Europos geografijos pokytis pagaliau lyg ir pradeda keisti seniai įsigyvenusį įvaizdį, jog srityse į rytus nuo Elbės prasideda tamsioji Europos žemyno pusė, pastebėjo Čekijos gynybos ministerijos vicedirektorius Jan Havranek.

Toks pasikeitęs įvaizdis galės išlikti ilgą laiką, jeigu CRE regionas pajėgs ir toliau sėkmingai tvarkytis ekonomikoje, energetikoje, finansų balanso valdyme, socialiniuose reikaluose bei konstruktyviai bendrauti ES politikoje. Iki 2004 m. visas CRE regionas dėjo pastangas atsiriboti nuo komunistinės praeities, siekdamas prisijungti prie Šiaurės Atlanto Gynybinės Organizacijos (NATO) ir Europos Sąjungos. Ir tai jiems pavyko. Tuo pačiu krizės suvaldymas Šiaurės regione padėjo išryškinti skirtumus tarpe ES regioninių valstybių vyraujant didžiuliams dirbančių ir nedirbančių gyventojų pajamų, produktyvumo, infrastruktūrų ir kultūriniais atotrūkiams, kaip antai: tarp Lenkijos ir Ispanijos, Baltijos kraštų ir Graikijos, ir pan.

Painiava suderintų siekių beieškant

Nacionalinės ir net asmeninės politikų ambicijos dar dažnai trukdo CRE regionui sudaryti bendras pozicijas dėl ES darbotvarkėje iškeltų svarbiausių problemų. Šio regiono valstybėms puikiai sekėsi, kai turėjo paraidžiui sekti nutarimus iš ES viršaus. Tačiau kai pačioms reikėjo rasti bendrą kalbą siekiant naujų tikslų, iki šiol beveik visi bandymai atsimušė lyg žirniai į kietą sieną, išskyrus NATO programas. Net ir gyvybiškai svarbiuose, bet logiškai paprastuose reikaluose nesugebama rasti bendrų sprendimų. Pavyzdžiai – Lietuvos vienašališkas nutarimas pačiai išspręsti suskystintų dujų atvežimą ir terminalo statybą užuot tai darius kartu su kitais Baltijos kraštais, strategiškai svarbaus sauskelio Via Baltica statybos vilkinimas iš Latvijos ir Lenkijos pusės, Latvijos nutarimas plėsti geležinkelio jungtis su Rusija vietoje europinio geležinkelio (Rail Baltica) jungties pietų-šiaurės kryptimi per visus Baltijos kraštus ir Lenkija, Lietuvos ir Lenkijos kivirčiai dėl raidės „W“ rašymo lenkiškoms pavardėms Lietuvos pasuose ir pan. Nacionalinių pozicijų skirtumai ypač išryškėjo iškilus klausimui dėl Europos pinigų sąjungos (EPS). Estija, įgyvendinusi drastiškas reformas, puolė jungtis prie EPS, kai tuo tarpu Čekijos centro dešiniųjų vyriausybė ir prezidentas Vaclavas Klausas pasigyrė savo išmintimi išlaikyti savo šalį į ją neįsijungus, sakė Petr Suchy, Masaryk universiteto Tarptautinių ryšių ir Europos studijų departamento direktorius. Lenkija nusprendė tapti viena iš pirmaujančių ES valstybių Briuselio koridoriuose, o Čekijos ir net Vengrijos ES politikos kryptys tapo negatyvios,

nenuspėjamos ir dažnai prieštaraujančios jų CRE partneriams. Vengrijos užsienio reikalų ministras János Martonyi savo apsilankymo Berlyne metu 2012 lapkričio 9 pareiškė, kad Vengrijos interesas yra stipri eurozona, tačiau jos plėtrą remis tikrai jei turės pasirinkimo laisvę, kaip to pasiekti, ir ji bus atvira visiems norintiems tapti jos nariais.

Dėl nesuderintų siekių CRE regionas vis dar negali naudotis jam prideramu svoriu ir įtaka tarptautinės svarbos klausimais Briuselyje, Berlyne ar Paryžiuje. Dėl skirtingų nacionalinės politikos ambicijų bendrų ES reikalų sprendime šio regiono balsas yra beveik negirdimas, nors pagal gyventojų skaičių jis galėtų prilygti mažiausiai Prancūzijai arba net ir Vokietijai. Skirtingai nuo nuomonių skirtumo ES integracijos ir pinigų sąjungos klausimais, regioninis bendradarbiavimas šiuo metu perspektyviausias techniniu lygiu, pvz. saugumo ir gynybiniais klausimais, mokslinėse ir kultūrinėse sferose.

Ed. Lucas, žurnalo „Economist“ komentatorius, pastebėjo, jog Europos ekonominė krizė daugelyje Europos pietinių kraštų peraugo į nepasitikėjimą ES institucijomis. Dingo išpūstas Europos kaip politinės ir karinės supervalstybės burbulas. Trumpai tariant, Europos saugumo ir gynybos srityje ambicijos dabar yra daug realesnės nei anksčiau. Ekonomikos krizė privertė taupyti, kaupti ir dalintis gynybiniuose projektuose, bendrai plėtoti kuklius pajėgumus, kurie leistų ES NATO sudėtyje prisidėti prie tarptautinio saugumo užtikrinimo. Būti ištikima NATO nare ir dalyvauti Europos integracijos siekių įgyvendinime jau nebėra vienas kitam prieštaraujantys tikslai.

Kinta ir struktūriniai konceptai. Skirtingai anksčiau, dabar jau sutinkama, kad NATO ir ES rėmuose gali susiformuoti keli gynybiniai, pogrupiai, kurie natūraliai augtų ir pagal atskirų regionų poreikį sustiprintų ir užtikrintų jų saugumo, gynybos, ekologinius ir energetinius interesus, turint JAV užnugarį. Lenkija bando sutelkti tokį pogrupį, pasiremddama daugiausia Vyšehrado šalimis, o Šiaurės šalys, pasiremddamos Švedija, siekia įjungti į savo pogrupį ir Baltijos kraštus. Baltijos kraštų įsijungimas į Šiaurės šalių pogrupį Latvijai ir Estijai dėl jų protestantiškos etikos ir beveik tūkstantmečio sąlyčio su germanų ir skandinavų kultūromis paprastesnis nei Lietuvai, kurios religiniai, kultūriniai ir istoriniai saitai daugiau sieja su Lenkija. Be to, Lietuvos geografija sąlygota bendra siena su Lenkija ir per Lenkijos teritoriją tranzito ryšiu su Vakarų Europa. Nors ryšys Baltijos jūra irgi galimas, jis negali atstoti automobilių bei geležinkelio transporto.

Lietuva Lenkijos ir Rusijos šešėlyje

Lietuva dėl kultūrinių ir religinių panašumų iki šiol buvo linkusi glaudžiai bendrauti su Lenkija. Tačiau paskutinių kelių metų laikotarpiu ryšiai su šia „strategine“ Lietuvos partnere nėra tokie glaudūs kaip buvo anksčiau. Lenkija, žuvus prezidento Kačinskio vadovaujamai vyriausybei ir pasikeitus valdžiai, pradėjo žiūrėti ne tik į Lietuvą, bet ir į savo mažesnius Vyšehrado partnerius iš viršaus, priimdama, kad ji yra lemiantis žaidėjas Centro ir Rytų Europoje ir kad ji viena, lygiagrečiai su Vokietija ir Prancūzija, turės sprendžiamą balsą Europos ateities formavime.

Nors Lietuva siekia iš Lenkijos lygiavertiškumo pripažinimo, paskutiniais metais santykių pašlijimas šia kryptimi nieko gero nežada. Pokačinskinės Lenkijos koketavimas su Rusija regimai sumažino Lenkijos dėmesį Baltijos valstybėms. Jos paliktos lyg ir Rusijos nuožiūrai. Pasikeitimų greitai negalima laukti, nebent Varšuvos valdančiose viršūnėse įvyktų radikalūs požiūrio pokyčiai. Tokios nuomonės buvo girdimos ir iš Vašingtono CEPA konferencijos kalbėtojų iš Čekijos, Slovakijos ir Vengrijos. Kaip Vyšehrado bloko Lenkijos partneriai, jie išsitarė, jog su Lenkija sunku rasti bendrą kalbą. Todėl, o taip pat ir dėl Amerikos traukimosi iš šio regiono, Lietuvos politinis dėmesys matomai pradėjo krypti viena vertus į geresnių santykių

su Rusija ir kaimynine Gudija atkūrimą, o kita vertus – į žymiai artimesnius santykius su Šiaurės valstybių bloku.

Gerindamos santykius su Rusija ir Gudija, Baltijos valstybės negali užmerkti akių, kai Rusija modernizuoja ir stiprina ginkluotąsias pajėgas jų pašonėje, bet taip pat negali užmiršti, kad didžiulė jų ekonominės gerovės dalis priklauso nuo prekybos su šiomis valstybėmis ir tranzito per jas („Lithuania’s Role in the Northern Distribution Network”, Eurasia Daily Monitor, 2013 vasario 1 d.). Svarbu paminėti, jog pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis nuo 25% iki 30% Lietuvos eksporto iškeliauja į šias šalis, ir net didesnę proporciją sudaro importas iš jų. Taigi krovinių pervežimas tiek į Rusiją, tiek per Gudiją ir Rusiją į tolimesnes Azijos šalis priklauso nuo šių šalių noro leisti Baltijos kraštų transportui pasinaudoti jų keliais ir geležinkeliais. Reikėtų taip pat pastebėti, kad per Klaipėdos uostą (Klaipėdos uosto direkcijos informacija) Gudija perveža virš 12 mln. tonų krovinių per metus iš 36 mln. tonų šio uosto bendros krovinių apyvartos. Už kiekvieną perkrautą toną Lietuva uždirba 75 litus. Iš viso Klaipėdos uostas už šiuos patarnavimus vien Gudijai gauna apie 1 mlrd. litų pajamų. Ateityje Lietuva santykius su Rusija ir Gudija turės pagrįsti pragmatiškais ekonominiais interesais, nedarydama kompromiso valstybės suvereniteto sąskaita. Anot seimūno V. Gapšio, „Esant šalia, reikia būti protingiems, pasverti kiekvieną žodį ir atsiminti, kad kaimynai bet kurį pasakymą gali interpretuoti savaip, o pasekmes vėliau teks ilgai taisyti”.

Šiaurės šalys: saugumo garantija ar iliuzija?

Dėl Lenkijos atšiaurumo ir santykių su Rusija ir Gudija nepastovumo Lietuvos dėmesys krypsta link saugumą užtikrinančių glaudesnių santykių su Šiaurės kraštų bloku (Danija, Islandija, Norvegija, Suomija ir Švedija) išvystymo. Nors labai pageidaujama, bet su gana nemažu nepasitikėjimu svarstoma Švedijos sugestija, jog jos vadovaujamas Šiaurės kraštų blokas ateityje net ir ginklu padėtų Baltijos valstybėms atsispirti prieš agresiją. Tokiam skeptiškumui yra geras pagrindas. Švedija nesuteikė pagalbos savo kaimynei Suomijai, kai ši buvo Rusijos užpulta 1939 m. Panašiai, Švedija neprotestavo dėl Baltijos valstybių okupacijos, kai 1940 m. Sovietų Sąjunga jas užėmė karine jėga. Nors Švedija po Antrojo pasaulinio karo garsiai reikėsi žmogaus teisių klausimais Jungtinių Tautų koridoriuose, ji tylėjo apie Sovietų Rusijos vykdomą tautžudišką terorą ir masines deportacijas Baltijos kraštuose. Net ir prasidėjus Baltijos kraštuose išsilaisvinimo judėjimui XX a. IX dešimtmečio gale, Švedija griežtai laikėsi nesikišimo į šį procesą. Tik po kelerių metų, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Švedija, kaip dvidešimt antra valstybė, vėl užmezgė su Lietuva diplomatinis santykius. Ryšiai su Šiaurės kraštais net ir po nepriklausomybės atkūrimo plėtojosi gana lėtai, kol Skandinavijos finansinės institucijos paskutinį dešimtmetį masiškai neįžengė į Baltijos kraštus.

Tačiau Amerikai pradėjus mažinti dėmesį Europai, silpnėjant ES finansiniai paramai NATO („In Europe a Moment of Truth on Defense“, Wall Street Journal, 2013 vasario 1 d.), ir Rusijai pradėjus rodyti savo karinę galią (Latvijos min. pirminikas Dombrovskis, Baltic News Service, 2013 sausio 28 d.), Švedija susirūpino ne tik savo, bet ir viso regiono ateitimi. Pasak Švedijos atsargos generolo majoro K. Neretnieks, Švedija prieš trejus metus priėjo prie išvados, kad jos saugumas neatsiejamas nuo kaimyninių šalių saugumo. Pergalvojant neutralumo politikos vertę, imta svarstyti, kaip karinių krizių atveju ši šalis galėtų padėti savo kaimynėms Baltijos šalims. Galimi tokių konfliktų ir jų sprendimo scenarijai randami Stokholmo karo akademijos 2012 m. spalio 12 d. pranešimų rinkinyje „Draugų beišeikant: Apie Švedijos solidarumo su kaimynais strategija“. Nors tikimybė, jog prieš Baltijos šalis bus panaudota karinė agresija yra palyginti nedidelė, svarbu yra savęs neapgaužinti, manant, kad Rusija galvos racionaliai, svarsto Neretnieks. Jos racionalumas yra kitoks. Gali susiklostyti situacija, kai jai atrodys, jog tam tikros agresijos formos tam tikru momentu yra patogiausios siekiant savo strateginių tikslų. Taip pat

niekas negali pasakyti, kokia Rusija bus po penkerių, dešimties, penkiolikos metų. Savo studijoje švedai nagrinėja tris galimus konfliktų scenarijus:

Pirmas – taikos metu vykstanti krizė. Kaip pavyzdį K. Neretnieks pateikia Estijoje 2007-aisiais metais vykusius neramumus dėl bronzinio kario statulos.

Antras taikos metu galimas scenarijus yra karinės įtampos padidėjimas. Švedijos kariškių teigimu, tokia situacija yra itin kebli, nes tai galėtų būti tiek Rusijos žaidimas, tiek pasiruošimas rimtiems kariniams veiksams. Pasak K. Neretnieks, tokios situacijos baigtis priklausytų ir nuo to, ar NATO parodytų ryžtą. Būtų svarbu, pvz., iškilus grėsmei šiam regionui, žaibiškai dislokuoti NATO karines pajėgas Švedijoje. Tačiau čia susidaro politinė ir biurokratinė problema, nes Švedija nėra NATO narė.

Švedijos karinė delegacija Lietuvoje

Trečias galimos grėsmės scenarijus yra atvira karinė agresija prieš Baltijos šalis. Čia, K. Neretniekas teigimu, daug priklausytų nuo pačių Baltijos šalių sugebėjimo apsiginti tol, kol jų NATO sąjungininkai atskubėtų į pagalbą. Vienas iš svarbiausių objektų šiuo atveju būtų Švedijai priklausanti Gotlando sala. Autorių teigimu, čia įsikūrusios pajėgos įgautų visos Baltijos jūros kontrolę. Tačiau karinės agresijos atveju NATO pajėgų panaudojimas iš šios teritorijos napaskelbus karo būtų itin keblus. Tokia galimybė, anot švedų, atsirastų tik realios grėsmės atveju.

Lietuvai ir visoms Baltijos valstybėms toks Švedijos gynybinis mastymas yra sveikintinas, ypač kai jau planuojama visų Šiaurės valstybių bloko mastu. Lietuva dėl gyventojų skaičiaus panašumo bei istorinių, geografinių ir etninių priešingumų neturėjimo rastų galimai geresnę ir lygiavertiškesnę dirvą bendrauti su Šiaurės bloku ekonominėje, politinėje bei gynybinėje plotmėse. Ed. Lucas įvardija glaudesnių siekių naudą tarp Baltijos ir Šiaurės šalių sutartinai atstovaujant bendriems interesams ES struktūrose bei artimai bendraujant energetikos, ekologijos, finansų, prekybos bei saugos reikaluose. Nors pateikiama „Skandinavijos kryptis“ nėra didelė naujovė, bet „Susivienydami šiame regione ir drauge keldami savo problemas ES, būtume girdimi, o kol kas, veikdami po vieną, matome, kad sprendžiamąjį balsą tiek Europos Parlamente, tiek kitose ES institucijose išlaiko didžiosios valstybės“, teigia R.Paksas. Politologas T.Janeliūnas sutinka, kad „...būtent skandinavai galėtų tapti labai artimais Lietuvos partneriais, bet tuo pačiu pabrėžia, kad santykiai su Skandinavija nebūtinai turi būti alternatyva Lenkijai. Tai tiesiog naujas balansuojantis veiksnys.“

Daug dėmesio susilaukė Didžiosios Britanijos premjero David'o Cameron'o bei Šiaurės ir Baltijos šalių aukščiausiojo lygio vadovų susitikimas 2011 m. sausio mėn. Tačiau renginyje vietoje saugumo, kuris Baltijos valstybėms yra pats opiausias rūpestis, daugiausia kalbėta socialinėmis ir ekonominėmis temomis. Ed. Lucas sako, kad nors Anglijos prisidėjimas būtų teigiamas reiškinys, Didžiosios Britanijos ginkluotosios pajėgos nebūtų nei patikimos, nei svarios Šiaurės ir Baltijos bloko gynybos kontekste.

Šiaurės ir Baltijos šalių sandėrio siekiant

Ed. Lucas siūlo nedelsiant pradėti ir praktiškai stiprinti bei plėsti Šiaurės ir Baltijos šalių bendradarbiavimą iš didėjančio naudingumo mažesniuose reikaluose, paliekant tolimų ir painesnių bei teorinius klausimus vėlesniam laikui. Jis skatina plėsti bendravimą srityse, kuriose randami visus liečiantieji panašūs rūpesčiai, tokie kaip energetika, ekologija, Baltijos jūros tarša, sveikata, teisėsauga, terorizmas, migracija, moksliniai ryšiai, ekonominė veikla,

turizmas ir pan. Tuo būtų didinamas vieni kitų pažinimas ir pasitikėjimas bei patvirtinama, jog šis regionas ne tik moka sugyventi, bet ir yra saugumo užtikrinimo pavyzdys visam pasauliui.

Deja, kaip pastebi Alf Vanags savo 1212 m. AABS paskelbtoje studijoje „Economic Integration and Cohesion in the Baltic Sea Region“, didžiulius skirtumus tarp šių dvejų blokų dar labiau komplikuoja ir skirtumai tarp pačių Baltijos valstybių. Jo analizė parodė, kad:

Baltijos valstybės, valdytos komunizmo eroje dar ir po dvidešimties metų yra žymiai skurdesnės nei Skandinavijos kraštai ir daug labiau paveiktos ekonominės krizės. Tai iškelia bendravimui svarbias lygiavertiškumo problemas;

Dideli kultūriniai, politiniai ir visuomeninės brandos skirtumai egzistuoja ne tik tarp šių dvejų blokų, bet ir tarp pačių Baltijos kraštų;

Žiūrint iš Baltijos kraštų pusės, juntamas nepasitenkinimas, kad Baltijos kraštų integravimas tvarkomas pagal turtingųjų kraštų poreikius;

Nėra bendros požiūrio į Rusiją;

Nėra institucijų, dirbančių produktyvios integracijos kryptimi, arba jos labai silpnos.

Jo išvada: tarp šių blokų yra gana gili asimetrija ir labai riboti bendri interesai, išskyrus visus jungiančią Baltijos jūrą ir jos ekologiją.

Tačiau net ir didelių skirtumų akivaizdoje Švedija ir kiti Skandinavijos kraštai dabar teigia, jog konflikto kaimynystėje atveju nepavyks likti nuošalyje, reikės veikti kartu, Tam, aišku, reikia ruoštis. Pirmiausiai – bendro planavimo, operaciniame, valdymo ir vadovavimo koordinavimo lygiu, o po to - pratybomis su visomis ginkluotės ir pajėgų rūšimis kartu su NATO ir Baltijos šalimis. Nors tie dalykai jau pažengę iki tam tikro laipsnio, bet dar reikalinga labai intensyvi plėtotė. „Tai būtina, nes popierinės solidarumo deklaracijos nepatikimos, jei nėra bendrų pratybų, bendro planavimo“, pareiškė Švedijos delegacijos narys pulkininkas Bo Hugemark.

Tačiau dar svarbiau yra gauti platų visų kraštų visuomenės pritarimą. Vienintelis kelias – supažindinti, kam to reikia, kad visuomenė būtų pasirengusi pritarti siūlomam pasirinkimui, o politikai būtų linkę daryti atitinkamus sprendimus. Pasirengimas ir politinė parama eina kartu. Ed. Lucas pastebi, kad reikia sutelkti dėmesį ne į didelius teorinius laimėjimus, bet siekti fragmentiškos, praktiškos pažangos, pradėdant nuo mažiausiai prieštarų elementų ir palikti ateičiai sudėtingesnius, kai jie atrodys mažiau pavojingi.

Sąveika tarp mažų Baltijos šalių ir didesnio Skandinavijos bloko galima ir daugybėje gynybos sričių, kaip antai: viešųjų pirkimų bendrinimas, keitimasis įvairia informacija, žvalgybos bendradarbiavimas, jūrų ir oro erdvės stebėjimas, skubios pagalbos/gelbėjimo operacijų planavimas, ir pan. Nors Švedija ir Suomija nėra NATO narės, jų bendradarbiavimas galimas ribotai dalyvaujant NATO pratybose Baltijos jūros regione, Baltijos kraštų oro misijose, stichijų atvejais, humanitariniuose projektuose. Kita vertus, Baltijos šalys galėtų būti kviečiamos aktyviau dalyvauti Norvegijos ruošiamose kasmetinėse „Cold Response“ ir kitose Šiaurės kraštų gynybinėse pratybose. Bendradarbiaudami įvairiuose projektuose, kariškiai ir pareigūnai iš įvairių šalių galėtų vieni kitus artimai pažinti, sukurti pasitikėjimą, pasinaudoti sąveikos nauda, o iškilus problemoms – padėdami vieni kitiems, jas lengviau pašalinti. Tai žingsniai, kurie padės suvesti Šiaurės penketuką ir Baltijos kraštus į bendrą apsaugos bloką.

Kita vertus, pažymėjo generolas Neternieks, skandinavai netemps paskui save besispardančių ir rėkiančių Baltijos kraštų. Baltijos kraštai turi skandinavus pasivyti ir tapti lygiaverčiais bendradarbiais bent jau politiniu požiūriu ir finansiniu indėliu į gynybą, nes ekonomikos požiūriu pasivyti bus kur kas sunkiau. Tik būnant lygiaverčiams bus galima sėkmingai bendradarbiauti ir derinti pozicijas.

Ir kas toliau?

Euro krizė parodė, jog bendradarbiavimas ES viduje ir gynybos organizavimas nėra labai gerai tvarkomi. Europai nesugebant pakankamai finansuoti NATO gynybinių poreikių ir JAV nukreipiant savo dėmesį ir jėgas į Aziją, nėra jokios garantijos, kad Rusija nebandys pasinaudoti proga susigražinti prarastas SSSR teritorijas, ypatingai gynybai daugiau pažeidžiamose vietovėse, kurios didžiosioms ES valstybėms turi mažai reikšmės. Pirmoji ir labiausiai pažeidžiamoji grupė yra laisvosios Kaukazo valstybės ir Ukraina, antroje grupėje yra Baltijos valstybės, o trečioje – buvę satelitai. Žinoma, daug priklausys nuo to, kaip greitai Rusija galės modernizuoti savo karines pajėgas ir atkurti jų smogiamąjį potencialą, kaip seksis pasikasti po numatytų valstybių gyventojų pasitikėjimu ir jų valstybiniu susipratimu, o taip pat ir nuo pačios Europos didžiųjų valstybių noro plėsti Europos Sąjungos konceptą. Pirmąjį šūvį link Kaukazo Rusija jau paleido, sėkmingai įtakodama Gruzijos balsuotojus, kad 2012 m. spalio 2 d. išrinktų Rusijai palankų parlamentą, kuris kai kurių politikų manymu yra pradinis žingsnis link Gruzijos neutralizavimo į Ukrainos tipo Rusijos politinei ir ekonominei kryptiai palankią valstybę. Tik pora savaitių vėliau, 2012 spalio 13 d. Jeravane įvykusiame forume, Rusijos ir Armėnijos prezidentai sudarė glaudaus bendradarbiavimo susitarimus, kuriais, be kitko, buvo užtikrintas Rusijos karinių pajėgų buvimas Armėnijoje "apsaugant" jos teritoriją. Lietuvoje įvykę rinkimai 2012 m. spalio 14 d. parodė galimą ir šios šalies politinės krypties laipsnišką kitimą. Rusijos įtaką Lietuvos seimo rinkimams lyg ir patvirtino naujienu agentūra "Ria Novosti", paskelbusi V.Dubnovo straipsnį "Viktoras Uspaskichas. Mūsų žmogus Lietuvoje". Straipsnyje minimas Darbo partijos pirmavimas seimo rinkimuose, jos lyderio ryšiai su Rusijos dujų milžinu "Gazprom" ir tai, kad prezidentė Grybauskaitė gali būti priversta leisti jam įtakoti Lietuvos vyriausybės sudėtį. O Uspaskichas lyg Graikijos mitologijoje sirenos dainomis vilioja gyventojus pažadais beveik padvigubinti minimalią algą, pakelti ekonominį judrumą ir panaikinti nedarbą. Kad tai gali nuvesti skoloje įklampusią Lietuvą į visišką ekonominę bei socialinę suirutę ir taip pastūmėti ją į Rusijos glėbį, net neužsimenama. Ar 2012 m. išrinktas seimas sugebės riboti Uspaskicho užmojus ir ar naujoji vyriausybė išlaikys audringoje jūroje valstybės laivo vairą šiaurės vakarų ir nepriklausomybės išsaugojimo kryptimi, parodys netolima ateitis.